
PROF. DR.
BAYRAM DURBİLMEZ'E ARMAĞAN
Cilt II
-55. YAŞ ANISINA-

PROF. DR. BAYRAM DURBİLMEZ'E ARMAĞAN

Cilt II

-55. YAŞ ANISINA-

Editör: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

ISBN: 978-625-6606-46-3

1. Baskı: Kriter Yayınevi 2023 / İstanbul

Yayınevi Sertifika No: 45353

Anahtar Kelimeler: Bayram Durbilmez, Halk Edebiyatı, Halkbilimi

Birinci Baskı, XII+ 656 s. 16 cm x 23,5 cm

Kaynaklar var, Dizin yok.

Kapak Tasarımı: Ahmet Baran

Mizanpaj: Kriter Yayınevi

Baskı: Çözüm Baskı Merkezi Ticaret Limited Şirketi

Emniyetevleri Mahallesi Güvercin Sokak No:7/1 Kağıthane / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 49099

© Kriter Yayınevi

Kriter Basım Yayın Dağıtım Film Müzik Reklamcılık Yapım Sanayi ve Tic. ve Ltd. Şti.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İletişim:

Kriter Yayınevi

Hobyar Mah. Cağaloğlu Yokuşu Sok. Fevzi Bey Han No: 21 Kat: 2 No: 5

Fatih / İstanbul

Tel: 0 212 527 31 89

info@kriteryayinevi.com

www.kriteryayinevi.com

Kitapta yer alan içerikler ile ilgili her türlü yasal sorumluluk, yazar veya yazarlarına aittir.

PROF. DR.
BAYRAM DURBİLMEZ'E ARMAĞAN
Cilt II
-55. YAŞ ANISINA-

Editör
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Hazırlayanlar
Dr. Fatma TEKİN
Dr. Mehmet Akif AYVAZ
Dr. Özlem ÖZDEMİR
Dr. Şule GÜMÜŞ

Birinci Baskı
2023 – İstanbul

DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÂŞIK SIDKI BABA DİVANI'NDA
TAŞLAMALAR VE ÖĞÜTLEMELER 443

Ramazan ÇİFTLİKÇİ

ZİYA GÖKALP'İN ÜLKER İLE AYDIN ADLI MANZUM MASALI ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME..... 455

Serdar ŞİMŞEK

TÜRK DÜNYASI ORTAK KÜLTÜRÜ: HALK HEKİMLİĞİ ÖRNEĞİ..... 469

Şule GÜMÜŞ

DİVÂNU LUGÂTİ'T-TÜRK'TE MISRA BAŞI KAFİYELER..... 493

Taha Tuna KAYA

ÂŞIK OZANSOY'UN ŞİİRLERİNDE BİYOGRAFİK BAĞLAMIN TEMATİK
İZLERİ: CEZAEVİ YILLARI..... 505

Tugba GÖNEL SÖNMEZ

Ömer KIRMIZI

RASİM ÖZDENÖREN'İN AŞKIN DİYALEKTİĞİ ADLI KİTABINDAKİ AŞK
ANLAYIŞININ ÖYKÜLERİNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ 529

Emel AYDIN ÖZER

TÜRK DÜNYASI ATASÖZLERİNDE AİLE KURUMUNUN İNŞASI..... 547

Fatma TEKİN

TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN'DAKİ DOĞUM GELENEKLERİNİN
KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ..... 567

Halil ÇETİN

FARKLI NESİLLER ORTAK GURBET: ALMANYA'YA GÖÇÜN MELODİK
DEĞİŞİMİ 587

Hasan KIZILDAĞ

KAZAKİSTAN SAHASI TÜRK DESTANLARINDA ATALAR KÜLTÜ
ÇEVRESİNDE ŞEKİLLENEN İNANIŞLAR.....605

Özlem ÖZDEMİR

KAYSERİ YÖRESİ ÇOCUK OYUNLARI629

Petek ERSOY İNCİ

HALK İNANÇLARINDA BASMAK-BASILMAK İÇERİKLİ YENİ BULGULAR
.....641

Yaşar KALAFAT

Nurdan YOLDAŞ

ÂŞIK TÜRKMENOĞLU'NUN ŞİİRLERİNDE SÖZLÜ TARİH.....645

Şeyma KAYAALP

ÂŞIK OZANSOY’UN ŞİİRLERİNDE BİYOGRAFİK BAĞLAMIN TEMATİK İZLERİ: CEZAEVİ YILLARI

Tugba GÖNEL SÖNMEZ*
Ömer KIRMIZI*

1. Giriş

Âşıklık geleneği, sözlü edebiyatın özgün bir kolu olarak, Türk kültür ve sanatının temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Bu geleneğin kökleri, Türk halkının tarih boyunca duygu, düşünce ve tecrübelerini ifade etme ihtiyacından doğmuş olup toplumsal bir anlam taşımakta ve nesilden nesle aktarılmaktadır. Sivas, Türk kültür coğrafyasının önemli merkezlerinden biri olarak, zengin ve köklü bir âşıklık geleneğine ev sahipliği yapmaktadır. Bu bağlamda Sivas, Türk âşıklık geleneğinin önemli isimlerine ev sahipliği yapmış, Pir Sultan Abdal, Ruhsatî, Âşık Veysel gibi birçok âşık, bu coğrafyanın topraklarında yetişmiştir.

Âşık edebiyatının Sivas’taki ilk temsilcilerine XVI. yüzyıldan itibaren rastlanmaktadır. Bu dönemde Kul Hüseyin, Pir Ali, Pir Gaib Abdal, Pir Sultan Abdal ve Samut gibi âşıklar öne çıkmaktadır. XVII. yüzyılda Budala, Hüseyin Abdal, İsmail, Karaoğlan, Kul Mustafa ve Senem; XVIII. yüzyılda Ali Nebi, Hayranî, Kul Mehmet, Öksüz ve Sefil Öksüz gibi âşıklar bu yüzyıllarda geleneği temsil eden âşıklar arasındadır (Kaya, 2009a: 345).

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte milli kültüre ilişkin çalışmalar, bir devlet politikası haline gelmiş, Ankara ve İstanbul başta olmak üzere Anadolu’nun muhtelif yerlerinde çeşitli örgütlü yapılar kurulmuştur. Bu bağlamda Sivas’ta halk şairleri ile ilgili kurulan bu teşkilatların ilki, “Halk Şairleri Koruma Derneği”dir. Dernek, 1931 yılında, Ahmet Kutsi Tecer, Muzaffer Sarısözen ve Sivas Belediye Başkanı Hikmet Işık tarafından kurulmuş ve ilk faaliyetlerinden biri olarak 1931

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü, tugbagonelsonmez@gmail.com. ORCID: 0000-0002- 3858-887X

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Halkbilimi Bölümü, omerkrmz@nevsehir.edu.tr. ORCID: 0000-0003-3393-6043

yılında “Âşıklar Bayramı”nı düzenlenmiştir (Günay, 1999: 15). Âşıklar Bayramı 2007’den itibaren uluslararası bir boyut kazanarak Sivas’ta devam etmektedir. Bu tür etkinlikler, âşıkların sanatlarını geliştirmeleri ve farklı âşıkların eserlerini inceleyerek ilham almaları açısından önemli bir fırsat sunmaktadır (Kaya, 2017: 281). Aynı zamanda, halkın etkinliklere rağbet göstermesi, kültürel mirası yaşatma ve yayma bağlamında anlamlıdır. Nitekim âşıkların irtical, sanat ve yetkinliklerini sergilediği bu etkinlikler, halk için kültürel zenginliği ve çeşitliliği tanıma, anlama, takdir etme ve sürdürülmesine katkı sağlama imkânı sunmaktadır.

Günümüzde Sivas’ta âşıklık geleneği “âşıklığa başlama”, “âşık kolu”, “yöreye göre icra (Emlek, Elbeyi, Çamşılı)”, “kadın halk şairleri” gibi çeşitli yönleriyle canlılığını devam ettirmektedir (Kaya, 2009: 345). Ayrıca Merkez Meydan Camisi karşısında işletilen Meşe Çay Ocağında âşıklar, usta malı çalıp söylemekte aynı zamanda gençler de icralara iştirak edip geleneği öğrenmektedir (Kararslan, 2006: 3-4). Yine “Sivas Fasil Heyeti Âşıklar ve Halk Oyunları Derneği”, 2001 yılında âşıklar tarafından kurulmuş bir sivil toplum örgütü olup çalışmalarını 22 yıldan beri sürdürmektedir (URL-1).

Geleneğin soya çekim yoluyla aktarımı, Sivas yöresinde azımsanmayacak kadar fazla derecededir. Bu bakımdan Doğan Kaya, Sivas’ta âşık sayısının fazla oluşunu, yöre insanının şair yaradılışlı oluşuna ve sosyokültürel çevre şartlarının geleneğin sürdürülmesine imkân tanınmasına bağlamaktadır (2009a: 346-348).

Bu çalışmada, geçmişten günümüze âşıklık geleneğinin en mümbit topraklarından biri olan Sivas’ın Şarkışla ilçesinde dünyaya gelen ve mensup olduğu aile yönünden adeta geleneğin içinde doğan Ozansoy’un şiir sanatı, hayatında derin bir iz bırakan cezaevi günleri kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Ozansoy’un cezaevi yıllarında söylediği, yazdığı 63 şiir, tarafımızca yapılan mülakat görüşme ile tespit edilmiş ve bu şiirlerin içerik özellikleri, tematik yapısı bağlamında metin merkezli olarak ele alınarak örnek şiirlerden hareketle incelenmiştir. Ayrıca bireysel yaşam deneyimlerinin ve duygusal karmaşıklıkların âşık tarzı şiirle ifade edilmesi ve bu durumun toplumsal dinamiklere etkisi, toplumsal işlevsel yöntemle ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

2. Âşık Ozansoy’un Hayatı

1954 yılında Sivas’ın Şarkışla ilçesine bağlı Hüyük köyünde dünyaya gelen Abdülkadir Ozansoy, ailesinin üçüncü çocuğudur. Memiş Şahin ve Esme Şahin’in oğlu olan âşık, 1980 yılında “Şahin” soyadını özel sebeplerle mahlas olarak kullandığı “Ozansoy” ile değiştirmiştir. İlkokulu Höyük köyünde, ortaokulu Kayseri İmam Hatip Ortaokulunda, liseyi Şarkışla Lisesinde okumuştur. Yerel dokunun zaman zaman şiirlerine yansıdığı görülen âşık, köyünü ve Şarkışla’yı şu

dizelerle tasvir etmektedir:

“Yıldırım’ı aşar aşmaz Şarkışla,
İki taraf mezarlıktır yavaşla.
Küp peyniri yaman sarar lavaşla,
Benim köyüm yurdum merkez Hüyük’te.” (KK1)

Ozansoy, lise öğrencisi iken eşi Gülden Hanım’ı kaçırarak evlenmiş ve Fatih, Yavuz Selim, Memiş Mithat ve Oğuzhan adında dört oğlu dünyaya gelmiştir. Askerlik görevini tamamladıktan sonra, 1975 yılında Çankırı’nın Ilgaz ilçesinde maliye memuru olarak çalışmaya başlayan Ozansoy, 1978 yılında Sivas’ın Suşehri ilçesinde, 1979 yılında Şarkışla ilçesinde görev yapmıştır. Daha sonra 1983’te Sivas’a Millî Emlak memuru olarak atanmış, burada iki yıl görev yaptıktan sonra Suşehri’ne geri dönmüştür. 1990 yılında memuriyetten istifa ederek Danimarka’ya gitmiş ve 1993’te yaşadığı talihsiz bir olay neticesinde cezaevine girmiştir. Beş yıl süren hapis hane hayatının ardından 1998 yılında Türkiye’ye dönmüş ve Suşehri Belediyesi Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler biriminde sekiz ay çalışmıştır. 1999 yılında Suşehri Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Müdürlüğü görevine atanmış (Kaya, 2009b: 323; KK-1) ve 2006 yılında emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra özel sektörün çeşitli alanlarında çalışan Ozansoy, halen Sivas’ın Suşehri ilçesinde ikamet etmektedir (KK-1).

Ozansoy, âşıklık geleneğini icra eden bir ailede büyümüştür. Ailede, Esmeye ve Memiş Şahin’in odak hüviyetinde olduğu birçok halk şairi yetişmiştir. Bahsi geçen âşıklar ve akrabalık ilişkileri şu şekildedir:

Memiş Şahin: Baba

Esmeye Şahin: Anne

Hasan Hüseyin Şahin: Esmeye Şahin’in ilk eşi Bekir Şahin’den olan oğlu.

Kiraz Kılıç: Memiş Şahin’in ilk eşi Hatice Şahin’den olan kızı.¹

Adeviye Özertürk: Esmeye ve Memiş Şahin’in kızı.

Abdülkadir Ozansoy: Esmeye ve Memiş Şahin’in oğlu

Yıldırım Şahin: Memiş Şahin’in ikinci eşi Emine Şahin’in torunu (Mustafa Şahin’in oğlu).

¹ Doğan Kaya (2002: 297) tarafından yapılan çalışmada, Kiraz Kılıç’ın Esmeye Şahin’in kızı olduğu bilgisine yer verilmektedir. Ancak tarafımızdan Ozansoy ile yapılan mülakat görüşmede Kiraz Kılıç’ın, Memiş Şahin’in ilk eşi Hatice Şahin’den olan kızı olduğu tespit edilmiştir (KK-1).

Medine Ata: Esm  Şahin'in halası.

Ozansoy'un ailesinde yetişen kişiler incelendiğinde "Şahin" ailesinin âşıklık geleneğinin soyaçekim yoluyla geçişine uygun bir örnek olduğu görülmektedir. Âşıklığın karakteristik olarak bir ailede hem babadan hem de anneden tevarüs ederek çocuklara da sirayet etmesi itibarıyla Ozansoy'un ailesi, âşıklığın soyaçekim yoluyla geçişine güncel bir örnek teşkil etmektedir.

Çocukluğundan itibaren müzik ve ritme hevesli olan Ozansoy, bu yeteneğini lise yıllarında saz çalmaya başlayarak perçinlemiştir. Askerlik sonrasında Kayseri Fuarında solistlik yapmaya başlamıştır. Sivas-Özlem Plak, (1979), Elazığ-Güloom Kaset (1984) ve İstanbul-Uzelli Kasetçilikten (1987) üç kaset çıkaran Ozansoy, ablası Adeviye Öztürk ile Şarkışla'dan türküler derlemiştir (Kaya, 2002: 297; KK-1).

Şiirlerini hem doğaçlama yoluyla hem de yazarak üreten Ozansoy'un hayatında cezaevi süreci bir dönüm noktası oluşturmuş, en lirik şiirlerini bu dönemde yazmıştır.

3. Âşık Ozansoy'un Şiirleri ve Sanatı Hakkında Yapılan Çalışmalar

Ozansoy'un sanatı ve şiirleri hakkında ilk çalışma Doğan Kaya tarafından yapılmıştır. Kaya, Ozansoy'u ve ailesini âşıklık geleneğinin soya çekim yoluyla aktarımı bağlamında ele almış, Ozansoy'un annesi Esm  Şahin odağında "Şahin" ailesinde yetişen âşıkları, hayatı ve sanatı bağlamında değerlendirmiştir (2002: 297-308). Yine Doğan Kaya, "Sivas Halk Şairleri" adlı eserinin IV. cildinde, Ozansoy'un hayatı, âşıklık geleneği içerisindeki yeri ve şiirlerinden örneklere yer vermiştir (2009b: 323-327).

Ozansoy'un sanat anlayışı ve şiirleriyle ilgili yapılan bir diğer çalışma Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi bünyesinde hazırlanan Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS) projesi kapsamında yazılan maddedir. Bu maddede Ozansoy'un hayatı, sanat anlayışı ve şiirlerinde işlediği konular üzerinde durulmuştur (URL-2).

4. Ozansoy'un Şiirlerinin Biçim ve İçerik Özellikleri

4.1. Biçim Özellikleri

Halk şiirinde biçim; kafiye düzeni, nazım birimi, vezin ve hacim gibi dış yapı unsurlarını kapsamaktadır (Oğuz, 2019: 17). Şiir, biçim oluşturma sanatının özüdür ve bu öz, âşık şiiri geleneğiyle belirlenen biçimle şekillenir. Âşıklar, uzun yıllar boyunca hece ölçüsünü ustaca kullanarak ahenk ve anlatım yönünden gelişmesini sağlamışlardır. Hece ölçüsünün temel ilkesi, dizelerdeki hecelerin bir

sayıda ve birbirleriyle uyum içinde olmasıdır. Dizelerdeki hece sayısı, o dizenin kalıbını ve ölçüsünü belirler. Dizelerin belirli bölümlere ayrılmasına “durak” adı verilir ve duraklar hece ölçüsünde uyumu sağlayarak dizede tekdüzeliği önler (Artun, 2008: 115).

Dizelerin bir araya getirilmesiyle kalıplaşan dize kümelerine/bentlere nazım birimi adı verilir. Âşık edebiyatında iki, üç, dört, beş ve daha fazla dizeden oluşan kalıplaşmış dize kümelerine rastlanmakla birlikte dört dizeli nazım birimi yaygın olarak kullanılmaktadır (Durbilmez, 2020:109). Ozansoy’un tarafımızca incelenen 63 şiiri arasında 52’si dört dizeli olmak üzere, beş dizeli (7, 8, 27, 38, 44, 52), altı dizeli (29, 30, 45, 60) ve yedi dizeli (53) bentler bulunmaktadır.

Halk şiirinin, özellikle âşık edebiyatının, nazım biçimleri genellikle mani tipi ve koşma tipi olarak değerlendirilen dörtlemelerden oluşmaktadır. Ozansoy’un şiirleri incelendiğinde onun çoğunlukla âşık edebiyatında en yaygın nazım biçimi olan koşmayı kullandığı ve bu yönüyle de geleneğe bağlandığı söylenebilir.

Ozansoy’un şiirleri uyak düzeni açısından incelendiğinde koşmanın ana kafiye şeması olan “abab/cccb/dddb” şeklini yaygın biçimde kullandığı bunun yanı sıra kısmen “abcb/dddb” veya “aaab/cccb” düzenini de kullandığı görülmektedir.

Ozansoy, irticalen söylediği bazı şiirlerinde ölçü ve kafiye ile ilgili bazı kusurların olduğunu bu sebeple şiirlerini yazılı şekilde kayıt altına alırken kimi zaman düzenleme yaptığını ifade etmiştir (KK-1). Ozansoy, şiirlerinde hecenin 8’li ve 11’li kalıplarını kullanmış ve şiirlerinin tamamında tapşırma kuralına uymuştur.

Âşık şiirinin biçim özelliklerini belirleyen önemli unsurlardan biri de kafiye ve rediftir. Bunların yanı sıra “ayak”lar (kafiye+redif) hem bağlama mısralarındaki kafiyeyi hem de her bendin/ dörtlüğün aynen tekrar eden son mısrasını kapsar (Durbilmez, 2016a: 48).

Ozansoy, şiirlerini öncelikle irtical yeteneği ile oluşturduğu için ve kafiye bulmada sağladığı kolaylık nedeniyle şiirlerinde daha çok yarım kafiyeyi kullanmıştır. Ancak tefekkür ürünü olan ve üzerinde sanatkârane bir gaye ve hisle oluşturduğu şiirlerinde zengin kafiye kullanımı ön plana çıkmaktadır. Ozansoy’un şiirleri, ayak kullanımı açısından değerlendirildiğinde genellikle yineleme ayak kullandığını söylemek mümkündür.

4.2. Dil ve Üslup Özellikleri

Âşık şiirinin belirlenmiş bir dili, şekli, üslûbu ve estetiği vardır. Artun’a

göre üslup, aşğın şiirlerinde kime seslendiği, dış dünyaya ait görünümlere nasıl baktığı, bunları şiirlerine aktarırken gelenekten ne ölçüde istifade ettiği, dilin hangi fonksiyonlarını ve kelimelerini kullandığı gibi soruların cevaplanmasıyla belirlenir (1999: 25).

Ozansoy'un şiirlerindeki söz varlığına, aldığı eğitim, büyüdüğü sosyokültürel çevre ve yaşadığı yurtdışı sürecindeki gözlemlerinin etki ettiğini söylemek mümkündür. Şiirlerinde “gardaş, emmi, hepisi, gasafet, gader, daşlar, gudümsüz, mapis, yokmola, arzuman, zeğon, itsi, gayda” gibi mahalli söyleyiş ve ağız özelliklerinden yararlanan âşık, yurtdışındaki cezaevi sürecinde şiirlerinde “tercüman, jurnal, Avrupa, gurbet, bayrak, gâvur, millet, ülkü” gibi sözcüklerden yararlanmıştır. Dolayısıyla Ozansoy'un kelime dünyasının yaşadığı biyografik bağlamın etkisiyle çeşitlendiğini söylemek mümkündür. Ozansoy'un biyografik bağlamının şiirlerinin kelime dünyasına etkisini örneklemek açısından aşağıdaki dörtlükleri vermek yerinde olacaktır:

“Sırrımı polise demiş tercüman,
Kaç gündür bu dünyam dardır Yarabbi!
Daha ne herzeler yemiş tercüman,
Senin de haberin vardır Yarabbi!”(KK1)

“Jurnalliyor seni sözde aydınlar,
Kardeşi kardeşe vurduran onlar.
Üzülme çok çıkar sana sadık yar,
Bu yüzden içimde sızım Türkiye.” (KK1)

Ozansoy, yurtdışında yaşadığı ve üzerinde derin tesirler bırakan bir hapis hayatı yaşamıştır. Yabancı bir ülkede yaşadığı bu süreç boyunca bazen soydaşlarından, bazen dindaşlarından bazen de gayrimüslim devlet görevlilerinden kaynaklı haksızlıklara maruz kalmıştır. Ancak bu durum onda farklılıklara karşı bir önyargı geliştirmemiştir. Nitekim şiirlerinde Yunus gibi yetmiş iki millete aynı nazarla baktığını şu dörtlükle ifade etmiştir:

“İnsanlar Âdem ve Havva'dan kardeş,
Hepisi aynıdır, biri birine eş.
Kendini bilmezler çeker ayrı baş,
İnsanlığa coşan seline gurban.” (KK1)

Âşık adaylarının geçirdikleri aşamalar, âşık sanatına yönelme (heveslenme), çıraklık, kalfalık ve ustalık olarak dört adımda sıralanabilir.

Âşıkların şiir söylemeye/ yazmaya yönelmelerinde; “soya çekim”, “usta-çırak ilişkisi”, “rüya görme/ bade içme” “usta malı şiirler dinleme/söyleme”, “sevdalanma”, “dert / sıkıntı / üzüntü çekme /” gibi durumların etkili olduğu görülmektedir (Durbilmez, 2016b: 161-165). Ozansoy, doğrudan usta-çırak geleneği içerisinde yetişmemiştir ancak Ozansoy’un annesi, babası, kardeşleri ve kuzenlerinin birer âşık olması, onu lise yıllarından itibaren şiir söylemeye heveslendirmiş, cezaevi yıllarında en lirik ve güçlü şiirlerini oluşturmuştur. Ozansoy, cezaevindeyken söylediği, yazdığı şiirlerinde kendisini şiir söylemeye yönelten nedenleri, bade içmeye eşdeğer görerek şu dizelerle dile getirmiştir:

“Âşık olmak için bade ne gerek,
Başına iş gelsin olursun direkt.
Bir zaman severdi gardaş diyerek,
Senede bir kere geldi gardaşım,
Çok şükür halimi sordu gardaşım.” (KK1)

Ozansoy, şiirlerinde benzetme ve telmih sanatlarına sıkça yer vermiş, içinde bulunduğu durumu özellikle peygamber kıssalarından hareketle örneklendirmiştir:

“Hikmete sival yok katil Musa da,
Mevla mucizesin verdi asada.
Aradı rızkını o Tur da dağda,
Hor görme kadere say mümin gardaş.
Kaderim gurbette tecelli etti,
Kapandı tüm yollar çareler bitti.
Bilirsin Yusuf da zindanda yattı,
Gencecik yaşında toy mümin gardaş.” (KK1)

Aşığın cezaevi yıllarında yazdığı taşlamalarında, lirizmin üst boyuta çıktığı ve uğradığı haksızlığa karşı öfkesini argo ifadeler ile dillendirerek kendine özgü bir üslup oluşturduğu görülmektedir.

“Altı dikiş var başımda,
Şiş yarası var döşümde.
Gezdim ise ırz peşinde,
Yazık bana hepsi bana.
Yoksa katil diyenlerin,

Irz düşmanı sayanların,
Dedikodu yayanların,
Anasını avradımı.” (KK1)

4.3. İçerik Özellikleri

Âşıklar, şiirlerinde çeşitli kişisel ve toplumsal meselelere dair geniş bir yelpazeyi ele almışlardır. Bu meseleler arasında özellikle aşk, hasret, kahramanlık, ölüm, toplumsal dinamikler, dinî inançlar, zamanın eleştirisi ve doğa gibi temalar öne çıkmaktadır (Artun, 2011: 11).

Mark Azadovski, anlatıcının anlatıları ile hayat hikâyesi arasındaki bağa dikkat çekerek biyografik bağlamı halk bilimi çalışmalarında ön plana çıkarmıştır. İlhan Başgöz, İngilizceden tercüme ettiği ve giriş bölümünü yazdığı bu eserde, bu çalışmanın bağlamsal kurama destek verdiğini ifade etmektedir. Bu çalışmayla birlikte masal anlatıcısı ile masal arasındaki ilişkinin biçim, içerik ve üsluba etkisine dikkat çekilmektedir. Böylelikle antropolojide ortaya çıkan “hayat hikâyesi yöntemi” halk biliminde de kendini göstermiştir (2002: 34). Halkbilimi çalışmalarında, anlatıcının hayat hikâyesinin eserin oluşumunda biyografik bir bağlam olarak değerlendirilmesi, âşık tarzı şiir geleneğinde de önemli bir etki faktörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda Ozansoy’un şiirlerinde işlediği konular bireysel hayatı, yaşadığı coğrafya ve sosyal çevreden bağımsız düşünülemez. Ozansoy’un şiirlerinde aşk, gurbet, özlem, sevgi, memleket güzellikleri, yozlaşma ve sosyal değişimler gibi birçok konu işlenmiştir. Ancak Ozansoy’un şiirlerinin biyografik bağlamında cezaevi günleri önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim bu dönemdeki şiirlerinde, yalnızlık, çaresizlik, küskünlük, kadere teslimiyet, haksızlık, gurbet, aile, evlat ve vatan özlemi, milliyetçilik gibi farklı konular ön plana çıkmaktadır.

4.3.1. Ozansoy’un Cezaevi Şiirlerinin Tematik Tahlili

Hapishaneler, içinde bulunduğu toplumun kültürel yapısına etki eden, mahkûmlara değişik alışkanlıklar kazandıran, hem olumlu hem olumsuz deneyimler sunan önemli mekânlardır. Bu yüzden hapishaneler, toplumun kültürel mozaigi içinde belirgin bir konuma sahiptir. Her toplumda hapishanelerin kültürel etkisi altında ortaya çıkan, edebiyatın özgün bir dalı olarak hapishane edebiyatını görmek mümkündür (Sağlık, 2010: 491). Türk halk şiirinde hapishane temalı şiirler, manzum destanlar ve türküler başlığı altında ele alınmaktadır (Duymaz, 2010: 534). Bunun yanı sıra âşık edebiyatı şiir geleneği içerisinde mahkûm olan veya mahkûm olmadığı halde bu hayatın ibretle dolu halini anlatmak için hapis olmayanların ağzından yazılan, söylenen şiirler mevcuttur

(Çobanoğlu, 2000: 56-58).

Ozansoy, 1993 yılında Danimarka’da yaşadığı talihsiz bir olay neticesinde sekiz yıl hüküm giymiş, beş yıl sonra suçsuzluğu anlaşıl原因arak beraat etmiştir. Bu süreyi, Horsens şehri hücre tipi cezaevinde mahkûm olarak geçirmiştir. Ailesinde birçok âşık bulunması sebebiyle doğduğundan itibaren âşıklık geleneği içerisinde yetişen ve şiirlerini lise yıllarından itibaren daha çok güzelleme türünde söyleyen Ozansoy, sazından da bir müddet ayrı kalması sebebiyle duygularını şiirleriyle dile getirmiş, en lirik ve farklı temadaki şiirlerini cezaevi yıllarında yazmıştır. Ozansoy, sazından ayrı kalmasını “Düşünmem” adlı şiirinde şu dizelerle ifade etmiştir:

“Düşünmem mapislik inan ki hiç de,
Dışarda işimi bitirenim yok.
Sazım emanette isteğim içte,
Alıp da yanıma getirenim yok.” (KK1)

Ozansoy, cezaevinde kaldığı süre içerisinde duygu ve his dünyasını şiirlerinde yansıtırken belirli konuları tematik bir düzlemde ele almıştır. Her usta âşık gibi duygu ve fikri sentezleyerek şiirini gurbet, ayrılık, özlem, yalnızlık, çaresizlik, vefasızlık, rüya ve haksızlığa eleştiri gibi temaların tesirine bırakmıştır. Ozansoy’un cezaevi yıllarında söylediği, yazdığı şiirlerde öne çıkan temalar, bu temaların şiir evrenindeki yeri, biyografik bağlam niteliği ve toplumsal dinamiklerle ilişkisi aşağıda incelenmektedir.

Gurbet-Ayrılık

Âşık tarzı şiir geleneğinde hapisaneyeye düşmek, bir tür gurbet deneyimi olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Mehmet Özbek’in “Hapishane Türküleri”ni, “Gurbet Türküleri” başlığı altında değerlendirmesi, bu iki durum arasındaki özdeşliği göstermesi bakımından önemlidir (1994: 85). Nitekim âşıklar, sıldan, sevdiklerinden ayrı düşmeyi ve hapsolmayı, gurbetle özdeşleştirerek ifade etmişlerdir (Duyamaz, 2010: 546). Bu bağlamda, hapisane deneyimi âşıklar için sadece fiziksel bir mahpusluk değil, aynı zamanda içsel bir sürgün ve büyük bir kopuşun sembolü haline gelmiştir.

Ozansoy, Türkiye’de memuriyet görevini sürdürdüğü dönemde çocuklarının daha iyi eğitim alabilmesi amacıyla Danimarka’ya gitme kararı almıştır. Bu kararla birlikte eşi ve küçük iki çocuğu Türkiye’de kalmıştır. Danimarka’ya geçiş sonrasında Ozansoy, yanında bulunan diğer iki çocuğuyla birlikte yaşamıştır. Ancak kendisi hükümlü durumuna düştüğünde, çocukları

resmi makamlar tarafından koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmiştir. Bu karmaşık durumda, Ozansoy'un kendi ülkesinden uzakta hapse mahkûm olması ve ailesinin farklı coğrafi bölgelerde parçalanmış olması, gurbet ve ayrılık duygularını derinleştirmiştir.

“İkisi sılada babaya hasret,
İkisi gurbette anaya hasret.
İflah etmez beni öldürür bu dert,
Anneli babalı yetim yavrular.” (KK1)

Ozansoy'un bu zorlu yaşam koşullarında yaşadığı ailevi dağılma ve gurbetin getirdiği yalnızlık gibi duygusal deneyimler, şiirlerindeki gurbet ve ayrılık temalarının ana unsurları haline gelmiş ve bu temaları daha da derinleştirmiştir.

“Şu gurbet ellerde düştüm zindana,
Kimim kimsem yoktur derdime yana.
Evlat böyle günde gerek insana,
Özledim yanıma gelmez yavrular.” (KK1)

Ozansoy'un şiirlerinde izleri sürülebilen bu süreç, sadece coğrafi bir uzaklaşma değil, aynı zamanda kültürel ve duygusal bir yabancılığın ifadesidir. Ozansoy, bu durumu şiirlerinde şöyle ifade etmektedir:

“Hâkim mahkemede anlamaz dilim,
Başka çarem yoktur, hep Allah derim.
Kanlı elbisemi eşime verin,
Ağlama gözlerim Mevla kerimdir.
Hücreme doğmuyor sabah güneşi,
Her gün uçmak ister şu gönül kuşu.
Âlemin yolunda giderken işi,
Biz yine gurbette kaldık bu sene.” (KK1)

Ozansoy'un şiirlerindeki bu deneyimler, içinde bulunduğu toplumdan ve sevdiklerinden ayrı düşmenin hüznünü ve yalnızlığını yansıtmakta, gurbetin acısını derinden hissettirmektedir. Dolayısıyla, âşık şiirindeki hapisane ve gurbet motifleri, sadece bireysel değil, toplumsal ve kültürel semboller olarak işlev görmektedir ve bu temalar, âşıkların yaşadığı zorluklar ve içsel yolculuklarla beslenmektedir. Bu durum, âşık şiirindeki gurbet ve ayrılık temalarının, bireysel

deneyimlerin yanı sıra ailevi ve toplumsal dinamiklerle de etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

“Geçiyor günlerim ah ile zarla,
Beklesin sevdiğim namusla arla.
Ahdimiz var idi o nazlı yarla,
Gudümsüz yatağa bensiz yatmasın.

Kuş olup ulaşısam o bizim köye,
Sarılısam anama bir doya doya.
Gurbet elde mapis şu Ozansoy’a
Dağlar yol veriyor gader yol vermez.” (KK1)

Özlem

Özlem, âşık tarzı şiir geleneğinde sıkça kullanılan temalar arasındadır. Çeşitli sebeplerle genç yaşta ilini terk eden âşıklar, sılada kalan sevdiklerine, güzellere özlem ve kavuşma arzusu duyarlar. Bu kavuşmaya uzaklık, dağlar, yollar, kar, kış gibi birçok etken engel olur (Artun, 2008: 157).

Ozansoy, gurbetten vatanına, köyüne gidip onlara özlemini giderememesine engel olanı kaderi olarak görür ve bu duyguyu şu dizelerde ifade eder:

“Yol vermez gaderim ben de gideyim,
Tütüyor burnumda vatanım, köyüm.
Dolmadı çilemiz kime ne deyim?
Dönmedim sılama yedi senedir.
Bekliyor yolumu o gonca gülüm,
Bir yüzü kız daha bir yüzü gelin,
Sabreyle demeye varmıyor dilim.” (KK1)

Ozansoy, çocuklarının daha iyi bir eğitim alabilmesi amacıyla ülkesinden ayrılarak Danimarka’ya gitme kararı almış ve bu süreçte uzun yıllar ailesinden, sevdiklerinden ve köklerinden uzak kalmıştır. Bu zorunlu ayrılık sürecinde, onları hatırlatacak her etkende özlemi derinleşmiş ve kavuşma arzusu artmıştır. Özellikle belirli günler ve özel zamanlar, aile bağlarını ve vatani hatırlatması bakımından Ozansoy’un şiirlerinde önemli bir yer tutar. Nitekim Ramazan ayı gibi manevi değeri yüksek zaman dilimleri ve bayram günleri gibi birlik ve beraberliğin vurgulandığı özel günler, Ozansoy’un aileye ve vatanına olan

özlemine şiirlerinde dile getirdiği dönemlerdir.

“Ozansoy yâd elde hem de zindanda,
Gönlü paramparça hasret bir yanda.
Kol kanat olunur düştüğün anda,
Ramazan ayında benim ülkemde.

Baktım resimlere boyunlar eğri,
Anneli babalı yetim yavrular.
Zaman yaklaşıyor bayrama doğru,
Anneli babalı yetim yavrular.” (KK1)

Ozansoy, özleminin ve kavuşma arzusunun etkisiyle ailesinin yanı sıra, sılasına olan hasretini de şiirlerinde ifade eder ve bu özlemin manevi ve duygusal yönlerini vurgular.

“Açıldı sılanın gülü yaprağı,
Şakıdı bülbülü şenlendi bağı,
Sarıldı bırakmaz gaderin ağı,
Biz yine zindanda kaldık bu sene.

Bana mazi oldu şimdi sahneler,
Benim bu halime dostlarım ne der?
Sılamın özlemi bağrımı deler,
Ben gidemem amma giden sağ olsun.” (KK1)

Ozansoy’un vatanından ve ailesinden uzakta cezaevinde yaşadığı bu zor ve sıkıntılı süreç, aynı zamanda bireyin kökenlerine, ülkesine ve kültürel değerlerine olan bağlılığının da bir ifadesi olarak eserlerinde tematik bir şekilde yer bulur.

“Özlemin bir başka gurbet ellerde,
Uğrunda ölürüm senin her yerde.
Dünyada herkesin bayrağı var da,
Yurdumun bir namı sanı var sanı.

Ozansoy koynunda çıksın nefesim,
Sana hasretimden üzüntüm yasım.
Gurbette altından olsa kafesim,

Sensiz zevk vermiyor sazım Türkiye.” (KK1)

Haberleşme ve Ziyaret Edilme Arzusu

Hapishanelerde mektuplar ve ziyaretler aracılığıyla gelen haberler, hapishanedeki izolasyonun hafifletilmesini sağlamakta ve dış dünyayla bağlantı kurma ihtiyacını karşılayarak mahkûmların iç motivasyonuna olumlu etkiler sunmaktadır (Saldırım, 2010: 328; Duymaz, 2010: 548). Ozansoy, hapishanedeyken diğer mahkûmlar gibi ailesi, akrabaları ve sevdikleriyle iletişim kurmak, onlardan mektup almak ve ziyaret edilmek gibi temel arzulara sahip olup şiirlerinde bu arzularını ve hapishanede mektup almanın, ziyaret edilmenin kendisi için taşıdığı değeri dile getirmiştir. Bu durum, mahkûmların duygusal bağlantılarının ve sosyal ilişkilerinin mektuplar ve ziyaretler yoluyla nasıl beslendiğine ve güçlendiğine dair önemli bir gözlemi yansıtmaktadır. Nitekim Ozansoy, mektup almanın kendisi için taşıdığı değeri birçok şiirinde dile getirmektedir:

“Bugün mektup aldım bir sadık dosttan,
Lütfedip yâd etmiş beni gurbette.
Gönlümü şad edip kurtardı yastan,
Gözümde canlandı anı gurbette.

Yine yeğenimden bir mektup aldım.
Mektupla zarf ile pul da göndermiş.
Sevindim inanın çok mutlu oldum,
Kurutmuş menekşe, gül de göndermiş.

Bana mektup yazmış Ercan gardaşım,
İçine koyduğu puluna gurban.
Minnettarım sana canım sırdaşım,
Mektubu yazdığın eline gurban.

Gelemez ya bana hep mektup yazar,
Andıkça maziyi yaralar azar.
Gizli dertlerimi hemen o sezer,

Çareler bulacak bacım var bacım.

Ben mektup beklerim sevdiğim senden

Yoksa usandın mı, bıktın mı benden?

İnan ki bu canım ayrılrsa tenden,

Bırakmam sevdiğim alırım seni.” (KK1)

Ozansoy’un yurtdışında koruyucu aile yanında bulunan çocuklarının henüz küçük yaşta olması, çocuklarının babalarını ziyarete gelirken yaşadıkları zorluklar ve bu zorluklardan doğan “çaresizlik” de şiirlerinde dile getirilmiştir.

“Özledim burnumda tütüp dururlar,

Beklerim yanıma gelmez yavrular.

Ararım bulamam yitip dururlar,

Özledim yanıma gelmez yavrular.” (KK1)

Ozansoy’un cezaevi yıllarını yurtdışında geçirmesi dolayısıyla kendini ziyaret edebilecek kişi sayısının az olmasının yanı sıra yurtdışında bulunan akrabalarının ziyarete gelmemesine ettiği sitem şiirlerinde sıklıkla yer bulmaktadır:

“Toplanıp yanıma bir gün gelseniz,

Şu garip halimi n’ olur sorsanız.

Amcanız ne halde bir de görseniz,

Gözümden akmaya sel de göndermiş.

Bir gaza eyledim düştüm mapise,

Sanki hata ettim bütün herkese.

Bir şey yapmadım ki darıla küse.

Senede bir kere geldi gardaşım,

Çok şükür halımı sordu gardaşım” (KK1)

Vefasızlıktan ve Yalnızlıktan Şikâyet

Âşık tarzı şiir geleneğinde, vefasızlık ve yalnızlık sıklıkla kullanılan temalar arasındadır. Bu yönüyle âşık şiiri, yaşamın sancılarını yansıtan, halkın duygusal dünyasına hitap eden niteliğiyle halkın duygu dünyasının sözcülüğünü üstlenmektedir. Yaşanan sıkıntı, ayrılık, kırgınlık gibi olumsuzluklar ve toplumda görülen bozukluklardan dolayı söylenen bu tür âşık tarzı şiirlere sitemleme,

şikayetleme, yakınma adı verilmektedir (Durbilmez, 2016b: 151-152).

Hapishanelerde hükümlülerin sıklıkla yaşadığı şikayetlerin başında, yakın ilişkilerin kopması ve toplumsal izolasyon gelmektedir. Bu durumun iki ana boyutu vardır. Birincisi, hükümlülerin hapishane içinde geçirdikleri süre boyunca psikolojik olarak yalnız hissetmelerinden kaynaklanan duygusal ve zihinsel yalnızlıktır. Hapishane, sosyal bağların kopmasına ve bu bağların yerine konulamamasına neden olarak, mahpusların kendilerini terk edilmiş hissetmelerine zemin hazırlar. İkincisi ise, gerçekten hapishaneye düşen kişilerin, dışarıdaki ilişkilerinin zayıflaması veya dostlarının desteğini kaybetmesi durumudur (Duymaz, 2010: 550). Ozansoy, kötü bir duruma düşmeden gerçek dost ve düşmanın belli olmayacağını şu şekilde ifade etmektedir:

“Düşmeden bilinmez dost da düşman da,
İnsana dost gerek düştüğü anda.
Öyle insan azdır böyle zamanda,
Yaradan Mevla'nın kuluna gurban.” (KK1)

Cezaevinde toplumsal ve duygusal destek ağlarının çökmesi, hükümlülerin izolasyonunu artırarak iç çalkantılar yaşamalarına ve rehabilitasyon sürecini olumsuz etkilemesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda, hapishane deneyimi sadece fiziksel sınırlamalarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda duygusal ve toplumsal bağlardaki aksamalarla da derinleşmekte ve bu deneyimi yaşayan âşıklar tarafından şiirlerle dillendirilmektedir. Ozansoy, bu durumdan şikâyetini annesine seslenerek dile getirmektedir:

“Hani doğurmuştu bana bir gardaş,
Düştüğüm zamanda olacaktı eş.
Maalesef bağrıma bastım şimdi daş,
Kimseler duymuyor bak sesim anne.” (KK1)

Ozansoy, birçok şiirinde yurtdışında bulunduğu zor cezaevi koşulları sebebiyle sevdiklerinden beklediği vefayı görememesinin yarattığı acıyı dile getirir. Aile ve sevdiklerinden uzakta yaşanan bu duygu, âşık tarzı şiir geleneğinde sıkça işlenen temalar olan yalnızlığı ve ayrılığı da içine alır. Ozansoy'un şiirlerinde, bir yandan âşığın yaşadığı sıkıntılar ve bekleyişin dramatik yönü vurgulanırken, aynı zamanda âşık tarzı şiirin tipik temaları olan hasret, sabır ve bekleyiş, âşık tarzı şiirin izinden giderek anlatılır:

“Ben de bayramlaşam burda elinen,
Bülbül küşüşür mü gonca gülünen?”

Basarım bağırma tatlı dilinen,
Beklerim yanıma gelmez yavrular.

Bekledim yolunu bin bir ümitle,
Sormaya hazırdım hem de hasretle,
Uđurladım onu rica minnetle,
Muhannet yeğenim vefasız çıkıp,
O iki yavrumu görmeden gelmiş,
Sunamın halini sormadan gelmiş.” (KK1)

Felek ve Kader

Felek, âşık tarzı şiir geleneğinde dünyevi sınavlar ve hayatın zorlukları karşısında kullanılan bir metafordur. Felek, Allah’ın insana sunduğu imtihanıdır ve insanın başına gelen iyi ve kötü olaylar, felek tarafından belirlenir. Bu anlayış, âşıkların yaşadıkları zorlukları, sıkıntıları ve acıları felek üzerinden açıklamalarına yol açar. Felek, insanları sınamak, onları arındırmak ve olgunlaştırmak amacıyla yaşamlarına müdahale eden bir varlık olarak kabul edilir. Âşıklar, feleğin zorluklarıyla başa çıkmaya çalışırken, aynı zamanda bu deneyimi Allah’a yakınlaşma ve olgunlaşma fırsatı olarak değerlendirirler. Felek, insanların hayatlarını sık sık zorlayan bir varlık olarak resmedilir, ancak bu zorlukların üstesinden gelmek, âşıklara Allah’a daha yakın olma fırsatı sunar (Keleş, 2013: 523-532).

Ozansoy, şiirlerinde bu temayı işlerken cezaevine girmesini ve yaşadığı zorlu süreci, felek üzerinden yorumlar ve feleğe sitemini řu dizelerle dile getirir:

“Ben de çok yanarım kendi halime,
İsterim gidemem nazlı yârime.
Felek muhtaç etti beni zalime,
Ben gülmedim amma gülen sağ olsun.

Gelirken kavlettik çabuk dönmeye,
Senede bir kere gidip görmeye.
Felek pençesini bir kez vurmaya,
Dönmedim sılama yedi senedir.

Bekliyor yolumu o gonca gülüm,
Bir yüzü kız daha bir yüzü gelin,
Sabreyle demeye varmıyor dilim.” (KK1)

Ozansoy, feleğe küsüp kızsda da başına gelenleri bir olgunlaşma ve Allah’a yakınlaşma süreci olarak görerek kaderine razı olur ve kaderin Allah tarafından belirlendiğini, bu sebeple Hak’tan gelene isyan etmeyip şükrettiğini şiirlerinde dile getirir.

“Benim isyanım yok Hak’tan gelene,
Türlü hikmet vardır onda bilene.
Kaderi bilmeyip bize gülene,
Ozansoy’un sözü dolu gurbette.

Çok şükür Mevla’dan bütün gelene,
Boğsa da acıya koysa eleme.
Yanılıp her şeyi kuldan bilene,
Acırım vallahi vay mümin gardaş.” (KK1)

Düş / Rüya

Psikanalizde bireyin bilinçaltındaki düşünceleri, arzuları ve içsel çatışmaları anlamak amacıyla kullanılan rüya kavramı, edebiyat dünyasında da önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, edebiyat ve psikoloji arasındaki derin etkileşim sonucu, eserlerin incelenmesinde rüyaların işlevleri ve içerikleri üzerine yapılan analizler öne çıkmaktadır. Rüya, psikolojik ve sembolik boyutlarıyla birlikte bireyin bilinçaltındaki unsurları açığa çıkarma ve yorumlama aracı olarak değerlendirilir (Üstün Kaya, 2021: 451). Bunun yanı sıra âşık tarzı şiir geleneği bağlamında rüya olgusu, bir erginlenme eşiği olarak sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçmenin alternatif basamaklarından biridir (Günay, 1999: 92-95). Bade/Dolu içme, fiziksel bir eylemin ötesinde içsel bir dönüşümün simgesidir ve bu dönüşüm sürecinde rüyaların özel bir yeri vardır (Durbilmez, 2016b:185-188). Bade içmenin haricinde rüyalar, âşıkların iç dünyasında gerçekleşen evrimsel değişimleri ifade etmek için kullanılan semboller ve imgeler aracılığıyla anlam kazanır. Bu bağlamda, âşıkların duygusal, ahlaki ve manevi büyüme yolculuğunda kritik bir rol oynar ve âşıkların iç dünyasındaki zorluklar, arayışlar ve aşkın derinlikleri üzerine derinlemesine düşünmelerine ve bu iç deneyimleri şiir aracılığıyla ifade etmelerine olanak tanır.

Ozansoy, cezaevindeyken gördüğü ve tesirinde kaldığı rüyalara dair şiirler

kaleme almıştır. Bu şiirlerden biri olan “Baba Dedi,” rüyasında gördüğü oğulları için yazılmıştır. Bu şiir, onun duygusal dünyasının derinliklerini yansıtmının yanı sıra içsel yolculuğun, aile bağlarının ve özlemlerin ifadesinde âşık tarzı bir araç mahiyetindedir.

“Bu gece rüyamda gördüm yavrumu,
Çok özledim seni gel baba dedi.
Ne ağlarsın öyle ah ile zarla,
N’olur bundan sonra gül baba dedi.

Düşmüştü kaldırdım tuttum elinden,
Bir şey anlamadım tatlı dilinden.
İyi sarıl tut da benim belimden,
Bana uzanmasın el baba dedi.” (KK1)

...

Kapalı ve sınırlı bir alana hapsolme, bireyin zihinsel ve duygusal dünyasını derinleştirmekte, bu tür ortamlar, kişinin düşünce süreçlerini yoğunlaştırmasına ve duygusal zenginliğini keşfetmesine katkı sağlamaktadır. Ancak, bu içsel keşif süreci sıklıkla korku ve endişe gibi olumsuz duygusal faktörler tarafından tetiklenerek bireyin düşünsel deneyimlerini kâbuslarla tehdit edebilmektedir (Duymaz, 2010: 549). Ozansoy, bu kapalı ve sınırlı alanda uyku düzeninin bozulduğunu ve gördüğü rüyaların, düşlerin niteliğini şu dizelerle ifade etmektedir:

“Ayda yılda gelir zalim gardaşım,
Dağıttım yuvamı yitirdim işim.
Uykusuz gözlerim bozuktur düşüm,
Beklerim yanıma gelmez yavrular.” (KK1)

Ozansoy’un yaşamında önemli bir yere sahip olan kız kardeşinin mektupları, onun cezaevi günlerinde dünyayla ve sevdikleriyle bağlantısını sürdürmesinin bir yoludur. Ancak, bir dönem kız kardeşinden beklediği mektupların gelmemesi ve bu durumun kendisinde endişeye yol açması, iç dünyasında kaygıları ve sıkıntıları artırmıştır. Bu sürecin etkisiyle rüyasında eniştesinin vefat ettiğini görmesi, bilinçaltında yaşadığı bu kaygıların, rüya aracılığıyla simgesel bir ifadesidir. Nitekim kısa zamanda eniştesinin vefat haberi gelmiş ve Ozansoy bu haberi rüyasında almıştır:

“Uzadı mektubun ne oldu bacım?
Meraktan sararıp soldu gardaşın.
Korktuğum olduysa derindir acım,
Yıkıldı kahrından öldü gardaşın.

Şu yalan dünyada kaldık baş başa,
Başka dostumuz yok imdada koşa.
Görmüyor gözlerim boğuldu yaşa,
Rüyadan haberi aldı gardaşın.” (KK1)

Haksızlığa Eleştiri

Âşık şiirlerinde sıkça rastlanan taşlamalar, genellikle âşıkların çevresindeki olaylara ve kişilere tepkisini ifade etmek için icra edilen türlerdir. Bu taşlamaların temelinde kişisel deneyimler ve toplumsal eleştiriler yer alır. Âşıklar, çevresinde karşılaştığı rahatsız edici durumları veya kişileri hicveder, alay eder ve eleştirir. Taşlamaların odak noktasında genellikle toplumsal yapı, yönetim, bürokrasi, memurlar gibi otorite figürleri, adaletsizlikler ve toplumsal normlara uymayan davranışlar gibi konular yer alır (Arı, 2015: 263-264). Âşıklar, taşlamalarıyla toplumda yaşanan sorunları ve adaletsizlikleri dile getirir, halkın içinde bulunduğu duruma dikkat çeker. Dolayısıyla taşlamalar, âşık tarzı şiir geleneğinde önemli bir yer tutar ve şiirin toplumsal angajmanını ve eleştirel boyutunu yansıtır. Âşıklar, bu yolla hem kişisel duygularını ifade eder hem de toplumun sıkıntılarına, haksızlıklarına ve yanlışlarına karşı durur.

Ozansoy, cezaevinde sekiz yıl hüküm giymiş ancak suçsuzluğu beş yıl sonra ispatlanarak tahliye edilmiştir. Bu süreç, Ozansoy’un şiirlerinde sivil toplum kuruluşlarına eleştiri, haksızlığa serzeniş ve oyuna gelme temalarıyla yer bulmaktadır.

“Benden söylemesi bu lider olmaz,
Olsa da burnunun ucunu görmez.
Şeriata falan akli da ermez,

...

Bizde bel bağladık ona Türk diye,
Onları tutarsın bilmem ne diye?
Münafık az kala başımı yiye,

...

Başladı mahkemem girdim salona,
Dostlarım düşmanın girmiş koluna,
Biri biber atmış itin yalına,
Akıyor salyası sallanır başı,
Serçe kafa tutar Şahin'e karşı.

Ayrılık ateşi düştü içime,
Bu yüzden yüreğim yanar kor gibi.
Bir oyuna geldim gider gücüme,
İnandım gahpeye sadık yâr gibi.” (KK1)

5. Sonuç

Sivas, Türk kültürünün en önemli şubelerinden biri olan âşıklık geleneğinin özgün bir şekilde yaşatıldığı; tarihi seyir içerisinde yetiştirdiği Pir Sultan Abdal, Ruhsatî, Âşık Veysel gibi âşıklarla Anadolu sahasında geleneğin güçlü temsilcilerinin yetiştiği bir merkez konumundadır. Günümüzde âşıklık geleneğinin, çeşitli yönleriyle yaşatıldığı bölgede, soyaçekim yoluyla âşıklık geleneğini devam ettiren birçok aile bulunmaktadır. Abdülkadir Ozansoy da Sivas/Şarkışla Höyük köyünde soyaçekim yoluyla âşıklık geleneğini sürdüren “Şahin” ailesinin bir ferdidir. Ozansoy’un hem anne (Esmé Şahin), hem baba (Memiş Şahin) tarafı “âşık”tır. Genç yaşta şiir söylemeye başlayan Ozansoy’un, şairliğe başlamasında soyaçekimin yanı sıra yaşadığı sosyokültürel çevre önemli bir etkidir. Bunların yanı sıra, Ozansoy’un yurtdışında iken bulunduğu cezaevi süreci, en güçlü, farklı temada ve lirik şiirlerini oluşturduğu dönemdir.

İlk şiirlerini daha çok güzelleme türünde söyleyen Ozansoy, cezaevi yıllarını yurtdışında geçirmesi ve ailesinin farklı bölgelere dağılması sebebiyle bu dönemde gurbet, ayrılık, vefasızlık, ziyaret edilme ve haberleşme arzusu, aile, evlat ve vatan özlemi gibi farklı temalarda 63 şiir söylemiş, yazmıştır.

Ozansoy’un şiirleri, âşık tarzı şiir geleneğinin soyaçekim yoluyla sürdürülmesi, farklı bağlamlarda icra edilmesinin gözlemlenmesi ve âşığın biyografik bağlamının şiirlerine yansımalarının tespit edilmesi açısından önem teşkil etmektedir. Nitekim âşıklar, şiirleri ile bulunduğu topluluğun, grubun sözcülüğünü yapmakta ve bireysel hususların toplumsal dinamikleri nasıl etkilediğini âşık tarzı bir araçla dışa vurmaktadır.

Sonuç olarak, Abdülkadir Ozansoy’un şiirleri, âşık tarzı şiir geleneğinin çeşitli yönlerini yansıtmakta ve bu geleneğin toplum içinde nasıl işlediğinin tespit

edilmesine ilişkin örnekler sunmaktadır. Âşık Ozansoy gibi günümüzde âşıklık geleneğini soyaçekim yoluyla sürdüren âşıkların eserleri, bu geleneği canlı tutma, zenginleştirme ve sürdürebilme açısından büyük bir öneme sahiptir. Nitekim bu geleneğin sürdürülmesi, Türk kültürünün ve sanatının köklü izlerini gelecek nesillere aktarmanın bir yoludur. Bu çalışma, âşıklık geleneğinin soyaçekim yoluyla tevarüs etmesine aktüel bir örnek teşkil etmenin yanı sıra, âşıkların hayatlarında iz bırakan olayların ve süreçlerin şiirleri/sanatları üzerindeki tesirini yansıtması bakımından da önem arz etmektedir.

Kaynakça

Yazılı Kaynaklar

- Arı, Bülent (2015). “Âşık Şiirinde Toplumsal Eleştiri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12/32, 262-284.
- Artun, Erman (1999). “Âşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Üslup”. *Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildirileri*. Gaziantep: Ankara Üniversitesi Tömer Gaziantep Şubesi, 23-26.
- Artun, Erman (2008). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Artun, Erman (2011). *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Azadovski, Mark (2002). *Sibirya'dan Bir Masal Anası*. (Çev. İlhan Başgöz). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (2016a). *Âşık Hasreti'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Laçın Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (2016b). *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Durbilmez, Bayram (2020). *Âşık Türkmenoğlu, Hayatı, Sosyo-Kültürel Çevresi, Âşık Edebiyatındaki Yeri, Şiir Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Duymaz, Ali (2010). “Türk Halk Şiirinde Hapishane”. *Hapishane Kitabı*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun). İstanbul: Kitabevi Yayınları, 533-567.
- Günay, Umay (1999). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaarslan, Gönül (2006). Cumhuriyet Dönemi Sivas Âşıklarında Sosyal Konular Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.
- Kaya, Doğan (2002). Şarkışlalı Bir Âşık Aile. *Folklor/Edebiyat*, 32 (4), 297-308.
- Kaya, Doğan (2009a). “Sivas'ta Âşıklık Geleneğinin Bugünkü Durumu”. *Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri I*. (Ed. İdris Ekinci). Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 345-352.
- Kaya, Doğan (2009b). *Sivas Halk Şairleri*. C. IV. Sivas: Önder Matbaacılık: 323-

327.

- Kaya, Doğan (2017). “Sivas’ta Yapılan Âşıklar Bayramının Tarihçesi Üzerine Tespitler”. *AKRA Kùltür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12, 270-281.
- Keleş, Ahmet (2013). “Abdal Geleneđindeki Halk Türkülerinin Beslendiđi Manevi Kaynaklar”, *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu Bildirileri*, C.2. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Yayınları, 523-532.
- Oğuz, M. Öcal (2019). *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbek, Mehmet (1994). *Folklor ve Türkülerimiz*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Sağlık, Şaban (2010). “Modern Türk Edebiyatında Bir Değişim Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler”. *Türk Halk Şiirinde Hapishane Kitabı*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun). İstanbul: Kitabevi Yayınları, 474-500.
- Saldırım, Mustafa (2010). “Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Gelebilir?”. *Hapishane Kitabı*. (Ed. Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun). İstanbul: Kitabevi Yayınları, 321-334.
- Üstün Kaya, Senem (2021). “Dünya Edebiyatlarında Rüya Motifi: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (8), 449-458.

Sözlü Kaynaklar

KK-1. Abdùlkadir Ozansoy, 1954 doğumlu, Lise mezunu, emekli memur, âşık, Suşehri/Sivas. (Görüşme tarihi, 17.07.2023, Suşehri).

Elektronik Kaynaklar

URL1 https://www.facebook.com/SivasFasilHeyetiAsiklarVeHalkOyunlariDernegi/?locale=tr_TR (e.t. 15.09.2023).

URL-2. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ozansoy-abdulkadir-ozansoy> (e.t. 15.09.2023).